

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 26.4.2006
KOM(2006) 174 v konečnom znení

ZELENÁ KNIHA

o prezumpcii neviný

ZELENÁ KNIHA

o prezumpcii neviny

Prezumpcia neviny je jedným zo základných práv zakotvených v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Charte základných práv Európskej únie. V článku 6 Zmluvy o EÚ je ustanovené, že Únia rešpektuje základné ľudské práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov.

Komisia chce vedieť, či je prezumpcia neviny chápaná rovnako v celej EÚ. V Zelenej knihe sa skúma význam prezumpcie neviny a práv, ktoré z nej vyplývajú. Ak sa to v rámci konzultácií ukáže ako potrebné, zvážime zahrnúť tieto práva do návrhu rámcového rozhodnutia o zárukách zákonného obstarávania a vykonávania dôkazov.

V Zelenej knihe je uvedený okruh otázok (v rámečkoch). Odpovede na tieto otázky by sa mali zaslať poštou pokiaľ možno do 9. júna 2006 na adresu:

**European Commission
Directorate-General Justice, Freedom and Security
Unit D3 - Criminal Justice
B-1049 Brussels
Belgium
Fax: + 32 2 296 7634**

s označením „FAO Peter-Jozsef CSONKA, Head of Unit (ref.: CMO)”

alebo elektronickou poštou na adresu:

ils-justicepenale@cec.eu.int

1. PREČO JE PREZUMPCIA NEVINY PREDMETOM ZÁUJMU EÚ?

1.1. Súvislosti

Jedným z cieľov Únie je vytvorenie „priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti“ (článok 2 Zmluvy o EÚ). V roku 1999 boli v Tampere stanovené priority EÚ v oblasti spravodlivosti na obdobie nasledujúcich piatich rokov¹. Rozhodujúce bolo, že sa vzájomné uznávanie stalo „základným kameňom“ tejto oblasti a hlavnou formou justičnej spolupráce. Vzájomné uznávanie súdnych rozhodnutí sa týka systémov trestného súdnictva na všetkých stupňoch. Môže sa efektívne uplatňovať iba v prípade dôvery v iné súdne systémy, teda ak je každá osoba, ktorej je určené cudzie súdne rozhodnutie presvedčená, že bolo vynesené zákonným spôsobom. V bode 33 záverov Európskej rady z Tampere je ustanovené, že „posilnením vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí [...] by sa mala *uľahčiť spolupráca [...] a súdna ochrana práv osôb*“. Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti znamená, že by európski občania mohli očakávať rovnocenné záruky² v celej EÚ. Zvýšenie efektívnosti trestného stíhania prostredníctvom vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí nemôže byť dosiahnuté bez dodržiavania práv.

V Programe opatrení na implementáciu zásady vzájomného uznávania³ sa stanovili oblasti, v ktorých sa považuje za prijateľné, aby boli prijaté právne predpisy EÚ na implementáciu vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí. Týmto sa mala „posilniť spolupráca medzi členskými štátmi, ale rovnako ochrana práv osôb“. Vzájomné uznávanie sa zakladá na vzájomnej dôvere. V rámci konzultácií, ktoré uskutočnila Komisia sa ukázalo, že väčšou pozornosťou v prípade niektorých práv by sa mala táto dôvera zvýšiť. V roku 2003 bola prijatá Zelená kniha o procesných zárukách⁴, po ktorej bol v roku 2004 prijatý návrh rámcového rozhodnutia⁵. Záruky zákonného obstarávania a vykonávania dôkazov, ktorých sa tieto texty netýkali, museli byť preto preskúmané v rámci druhej fázy konzultácií. Táto Zelená kniha o prezumpcii nevinoty je súčasťou týchto konzultácií o dôkazoch. Postavenie zásady prezumpcie nevinoty sa odlišuje v závislosti od právneho systému. Komisia ju zahrnula medzi záruky zákonného obstarávania a vykonávania dôkazov. V mnohých právnych systémoch totiž niektoré práva, ktoré sú spájané s prezumpciou nevinoty, súvisia s dôkazmi (napríklad svedectvo a listinné dôkazy).

Záujem Komisie je dvojaký a to zhodnotiť, či cezhraničné prípady prinášajú v tejto oblasti osobitné problémy, a tiež či je možné zvýšiť vzájomnú dôveru právnymi predpismi EÚ. V priebehu roka Komisia plánuje uverejniť ďalšiu Zelenú knihu, ktorá bude konkrétne zameraná na obstarávanie/vykonávanie dôkazov a podmienky ich prípustnosti. V roku 2006 bude zvolané stretnutie odborníkov s cieľom prerokovať obidve Zelené knihy.

¹ Závery Predsedníctva Európskej rady z Tampere, 15. a 16. októbra 1999.

² Oznámenie Komisie, „Smerom k priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti: ...procesné pravidlá by mali vo všeobecnosti poskytovať rovnocenné záruky zabezpečujúce, aby neboli prípady riešené nerovnomerne v závislosti od súdu, pred ktorým je daná vec prejednávaná...“ a „...pravidlá môžu byť rozdielne za predpokladu, že sú rovnocenné“. KOM(1998) 459, 14. júla 1998.

³ Program opatrení Rady a Komisie – Ú. v. ES C 12, 15.1.2001.

⁴ KOM(2003) 75, 19.2.2003.

⁵ KOM(2004) 328 F, 28.4.2004.

Komisia v roku 2004 uskutočnila štúdiu právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa dôkazov v trestnom konaní („Štúdia o dôkazoch“)⁶. Odkazy na právne predpisy členských štátov uvedené v tejto knihe pochádzajú z tejto štúdie.

1.2. Právny základ

V článkoch 29⁷ a 31 Zmluvy o EÚ je ustanovená právomoc EÚ v trestných veciach.

Článok 31:

„Spoločný postup pri súdnej spolupráci v trestných veciach zahŕňa:

[...],

- c) **zabezpečenie zlučiteľnosti predpisov uplatniteľných v členských štátoch, ak je to nutné na zlepšenie takejto spolupráce;**[...],“

Odvtedy čo sa v justičnej spolupráci uplatňuje stále viac vzájomné uznávanie, je potrebné zistiť, či existencia spoločných záruk zákonného obstarávania a vykonávania dôkazov môže prispieť k zabezpečeniu zlučiteľnosti uplatňovaných noriem, k zvýšeniu dôvery a takto k zlepšeniu spolupráce.

1.3. Haagsky program

Európska rada v roku 2004 prijala Haagsky program zameraný na posilnenie slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v EÚ. Jedným z jeho cieľov je „zlepšenie spoločnej kapacity Únie [...], pokiaľ ide o zaručovanie základných práv, minimálnych procedurálnych záruk a prístupu k spravodlivosti [...]“⁸. Usudzuje, že „ďalšia realizácia vzájomného uznávania ako základný kameň justičnej spolupráce znamená vytváranie rovnocenných noriem procesných práv v trestnom konaní“. Táto Zelená kniha je uvedená v Akčnom pláne na vykonávanie Haagskeho programu⁹ v rámci plánov zameraných na posilňovanie spravodlivosti.

Komisia prijala v roku 2005 oznámenie o vzájomnom uznávaní súdnych rozhodnutí v trestných veciach a o posilnení vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi¹⁰, v ktorom konštatuje, že posilnenie vzájomnej dôvery je kľúčom pre dobré fungovanie vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí. Náležitá ochrana práv osôb je prioritou Komisie a mala by slúžiť na posilnenie povedomia odborníkov z oblasti práva o spoločnej súdnej kultúre.

⁶ Štúdia „Dôkazné právo v trestnom konaní v rámci celej Európskej únie“ je k dispozícii prostredníctvom Európskej komisie, DG JLS/D3, Oddelenie trestného práva, B-1049 Brusel, ref. CMO.

⁷ Článok 29 Zmluvy o EÚ: „[...] cieľom Únie je poskytnúť občanom vysokú úroveň ochrany v oblasti voľného pohybu, bezpečnosti a práva rozvojom spoločných postupov členských štátov v oblasti policajnej a súdnej spolupráce v trestných veciach [...]. Tento cieľ sa dosiahne prevenciou a bojom proti organizovanému alebo inému zločinu, najmä proti terorizmu, obchodovaniu s ľuďmi a trestným činom spáchaných na deťoch, nezákonnému obchodovaniu s drogami a zbraňami, korupcii a podvodom, prostredníctvom:- [...];
- užšej spolupráce súdnych a iných príslušných orgánov členských štátov [...] v súlade s ustanoveniami článkov 31 a 32;
- [...]“

⁸ Haagsky program, závery Európskej rady, 4. a 5. november 2004.

⁹ Akčný plán, ktorým sa vykonáva Haagsky program o posilňovaní slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v Európskej únii, (Ú. v. EÚ C 198, 12.8.2005, s. 1), bod 4.2.

¹⁰ KOM (2005) 195 f, 19.5.2005.

1.4. Európsky rozkaz na získavanie dôkazov

Návrh rámcového rozhodnutia o európskom rozkaze na získavanie dôkazov je predmetom rokovanií. V bode (o) Akčného plánu Haagskeho programu v časti „Uplatňovanie zásady vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí“ (Justičná spolupráca v trestných veciach) sa stanovuje prijatie druhého návrhu „doplňujúceho“ európskeho rozkazu na získavanie dôkazov v roku 2007. Len čo budú tieto návrhy prijaté, budú sa dôkazy v cezhraničných prípadoch poskytovať prostredníctvom zjednodušeného postupu. Mali by byť prijaté niektoré spoločné minimálne záruky na zabezpečenie práv osôb, konkrétne tých, ktoré sú účastníkmi cezhraničných trestných konaní?

V Akčnom pláne, ktorým sa vykonáva Haagsky program¹¹ sa predpokladá uverejnenie návrhu o zárukách zákonného obstarávania a vykonávania dôkazov v roku 2007. Komisia chce vedieť, či sú záruky zákonného obstarávania a vykonávania dôkazov rozhodujúce pre vzájomnú dôveru v prípade cezhraničnej výmeny dôkazov.

2. ČO JE PREZUMPCIA NEVINY?

„Prezumpcia neviný“ je uvedená v článku 6 ods. 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (právo na spravodlivé súdne konanie): *„Každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom. Ako aj v článku 48 Charty základných práv Európskej únie (prezumpcia neviný a právo na obhajobu): „1. Každý, kto je obvinený, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom. 2. Každý, kto je obvinený, má zaručené právo na obhajobu.“*

V judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva sa nachádzajú usmernenia týkajúce sa základných prvkov prezumpcie neviný. Takéto právo sa priznáva iba osobe, proti ktorej „bolo vznesené obvinenie“¹². Obvinený sa musí považovať za nevinného pokiaľ štát, prostredníctvom vyšetrovacích orgánov, predloží dostatočné dôkazy, ktorými presvedčí nezávislý a nestranný súd o jeho vine. Prezumpcia neviný „predpokladá [...], že by členovia súdu nemali vychádzať z vopred vytvoreného názoru, že obvinený spáchal trestný čin“¹³. Žiaden súd by nemal uznať obvineného za vinného pred tým, ako mu túto vinu preukáže. Nikto nemôže byť vzatý do vyšetrovacej väzby s výnimkou závažných dôvodov. Ak sa niekto nachádza vo vyšetrovacej väzbe, podmienky takejto väzby by mali zodpovedať jeho predpokladanej nevine. Štát musí preukázať jeho vinu a akákoľvek pochybnosť by mala byť v prospech obvineného. Obvinený by mal mať právo odoprieť vypovedať. Všeobecne sa nevyžaduje, aby predložil dôkazy vo svoj neprospech. Majetok obvineného by nemal byť skonfiškovaný bez riadneho konania.

1. Súhlasíte s uvedenými základnými prvkami prezumpcie neviný? Existujú ešte iné aspekty, ktoré neboli spomenuté?

¹¹ Bod h) „Aproximácia“, Návrh na minimálne normy pre zaistovanie dôkazov na účely vzájomnej prijateľnosti (2007).

¹² X/FRG, č. 4483/70 – zamietnutie žaloby.

¹³ Barberà, Messegué a Jabardo/Španielsko, A 146 (1989), bod 77.

2.1. Vyslovenie viny obvineného v predsúdnom konaní

Súd, ani orgán činný v trestnom konaní nie je oprávnený považovať obvineného za vinného zo spáchania trestného činu, pokiaľ skutok obvineného nebol prejednávaný pred súdom a obvinený nebol uznaný vinným z jeho spáchania. „Prezumpcia neviny sa poruší, ak sa bez toho, aby bola obvinenému podľa zákona preukázaná vina a [...] bez toho, aby mu bolo umožnené uplatniť si svoje právo na obhajobu, súdnym rozhodnutím, ktoré sa ho týka, vyslovuje, že je vinný“¹⁴. Orgány však môžu informovať verejnosť o vyšetrovaní a vysloviť podozrenie o vine¹⁵, za predpokladu, že podozrenie nie je uznaním obvineného vinným za spáchania trestného činu¹⁶ a preukázuje diskretnosť a obozretnosť.

2.2. Vyšetrovacia väzba

Táto otázka nebude predmetom tejto Zelené knihy, keďže sa jej týkala Zelená kniha o vzájomnom uznávaní neväzobných predsúdnych kontrolných opatrení¹⁷. Vzatie podozrivého do väzby nie je porušením prezumpcie neviny. V článku 5 ods. 1 písm. c) a článku 5 ods. 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je ustanovená výnimka z práva na slobodu pod podmienkou, že bol obvinený vzatý do väzby, aby bol predvedený pred súd „pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu“ a iba na primerané obdobie. Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že neexistuje automatické právo na určité podmienky väzby, ktoré by sa odlišovali od podmienok v prípade osôb uznaných vinnými z trestného činu¹⁸, pokiaľ sú podmienky väzby primerané¹⁹.

2. Sú vo Vašom členskom štáte prijaté osobitné opatrenia v rámci predsúdneho konania s cieľom zabezpečiť dodržiavanie prezumpcie neviny?

2.3. Dôkazné bremeno

Obžaloba musí všeobecne preukázať vinu obžalovaného bez akýchkoľvek pochybností. Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že „dôkazné bremeno spočíva na obžalobe a akákoľvek pochybnosť by mala byť v prospech obvineného. Ďalej dodáva, že je úlohou obžaloby [...] predložiť dostatočné dôkazy na uznanie obžalovaného za vinného zo spáchania trestného činu.“²⁰

Na základe judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva stanovila Komisia tri prípady, v ktorých dôkazné bremeno nespočíva celé iba na obžalobe: a) v prípadoch *strict liability offences*, b) v prípade trestných činov, v ktorých sa prenáša dôkazné bremeno a c) v prípadoch, keď bol vydaný príkaz na konfiškáciu.

a) V tomto prvom prípade musí obžaloba predložiť dôkazy preukazujúce, že obžalovaný spáchal protiprávny skutok (*actus reus*), ale nemusí preukázať, že mal obžalovaný úmysel takto konať, resp. spôsobiť taký následok. Takéto konanie spĺňa podmienky Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, i keď je štát oslobodený od

¹⁴ Minelli/Švajčiarsko, A 62 (1983), bod 38.

¹⁵ Krause/Švajčiarsko, č. 7986/77, 13DR 73 (1978).

¹⁶ Allenet de Ribemont/Francúzsko, A 308 (1995), bod 37, 41.

¹⁷ KOM (2004) 562, 17.8.2004.

¹⁸ Skoogström/Švédsko, č. 8582/72 (1982).

¹⁹ Peers/Grécko, č. 28524/95.

²⁰ Barberà, Messegué a Jabardo/Španielsko, A 146 (1989), bod 77.

povinnosti preukázať „trestný úmysel“ (*mens rea*). Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že takéto *strict liability offences*²¹ sú zakotvené v trestnom práve členských štátov. V prípade *strict liability offences* je iba potrebné dokázať, že obžalovaný spáchal delikt. Preukázaním tejto skutočnosti sa vytvorí domnienka, ktorú možno uplatniť proti obžalovanému. Súd upozornil, že by sa tieto domnienky mali uplatňovať „v rozumných medziach, ktorými sa zohľadní dôležitosť situácie a zachová právo na obhajobu“.

b) V tomto druhom prípade musí obžaloba preukázať, že obžalovaný konal určitým spôsobom a obžalovaný musí preukázať, že existuje nevinné vysvetlenie jeho konania. Dôkazné bremeno, ktoré spočíva na obžalovanom je v tomto prípade väčšie než dôkazné bremeno uvedené v bode a). Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že takéto dokazovanie je prijateľné v prípade „menej závažných“ trestných činov²².

Zo štúdie o dôkazoch vyplýva, že zatiaľ čo v EÚ prevažne obžaloba dokazuje vinu obžalovaného, niekedy vo výnimočných prípadoch, napríklad v prípade trestných činov súvisiacich s nedodržaním niektorých opatrení alebo nepredloženia niektorých listín, platí, že len čo obžaloba dokáže existenciu povinnosti, prenesie sa dôkazné bremeno na obžalovaného, ktorý musí dokázať, že uvedenú povinnosť splnil. Rovnako v niektorých prípadoch musí obžalovaný na svoju obhajobu uviesť dôkazy (napríklad nutná obrana, nepríčetnosť alebo alibi), ktoré musí následne obžaloba vyvrátiť.

c) V prípade vymáhania majetku od obžalovaného alebo tretej osoby, dôkazné bremeno môže byť prenesené za predpokladu, že bol majetok získaný trestným činom. Opak musí majiteľ dokázať. Miera dokazovania sa môže znížiť, čím je umožnené, aby obžaloba preukazovala vinu skôr prostredníctvom rovnováhy pravdepodobností, než prostredníctvom bežného dokazovania bez akýchkoľvek pochybností. Vo veci každého vymáhania majetku musí byť zaručená možnosť obrátiť sa na súd a takéto vymáhanie musí byť náležité a primerané²³. Rovnaké podmienky sa uplatňujú aj v prípade vymáhania majetku v inom štáte. Na námietky *bona fide*, ktoré predkladajú tretie strany, sa musí prihliadať v prípade, ak je ich vlastnícke právo ohrozené a štát musí zabezpečiť, aby existoval systém na jeho ochranu.

3. a) Za akých okolností je prípustné, aby bolo dôkazné bremeno prenesené alebo určitým spôsobom pozmenené?

b) Máte skúsenosti s problémami, ktoré môžu vyplývať z povinnosti dôkazného bremena v prípadoch cezhraničnej spolupráce?

2.4. Právo nevypovedať vo svoj neprospech

Prezumpcia nevinoty zahŕňa právo nevypovedať vo svoj neprospech, ktoré pozostáva z práva odoprieť výpoveď a z práva, ktorým je zaručené, aby nikto nemohol byť nútený predkladať dôkazy vo svoj neprospech. Platí zásada *nemo tenetur prodere seipsum* („nikto nemôže byť nútený svedčiť vo svoj neprospech“). Obvinený môže odmietnuť odpovedať na otázky a predkladať dôkazy. Európsky súd pre ľudské práva²⁴ konštatoval, že aj keď právo nevypovedať vo svoj neprospech nie je osobitne uvedené v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, je všeobecne uznanou medzinárodnou normou, ktorá

²¹ *Salabiaku/ Francúzsko*, A 141 – A (1988), bod 28.

²² Tamtiež.

²³ *Welch/VB*, č. 17440/90 (9. február 1995), *Philips/ VB*, č. 41087/98 (5. júl 2001).

²⁴ *Heaney a McGuinness/Írsko*, č. 34720/97 (21. december 2000).

predstavuje „základný prvok spravodlivého konania“. Toto právo chráni obžalovaného proti neprimeranému nátlaku zo strany orgánov a takto prispieva k zníženiu počtu súdnych omylov a umožňuje uplatňovať zásadu rovnosti zbraní. Obžaloba nemôže založiť svoje dokazovanie v prípade na dôkazoch, ktoré boli získané donútením alebo nátlakom. Obmedzovanie týchto práv nie je možné odôvodniť bezpečnosťou a verejným poriadkom²⁵. Tieto práva spolu súvisia, každé donútenie, ktorého cieľom je získať dôkazy v neprospech obvineného je porušením práva odprieť výpoveď. Štát porušuje právo obvineného odprieť výpoveď, ak sa ho snaží prinútiť, aby predložil daňovým úradom bankové výpisy²⁶. Donútením obvineného k spolupráci s orgánmi v predsúdnom konaní sa môže porušiť právo nevypovedať v jeho neprospech a môže byť ohrozené právo na spravodlivé konanie.

2.5. Právo odprieť výpoveď

Právo odprieť výpoveď sa uplatňuje v rámci policajného vyšetrovania a v konaní pred súdom. Obvinený by mal mať zaručené právo nevypovedať ako svedok a pravdepodobne právo neodhaliť povahu svojej obhajoby pred súdnym konaním.

Členské štáty stanovujú vo svojich právnych predpisoch právo odprieť výpoveď v prípravnom konaní, či už v prípade vypočúvania policajtom alebo sudcom pre prípravné konanie. Spôsob, akým je obvinený oboznámený s týmto právom, sa odlišuje a na zabezpečenie jeho dodržiavania je dôležité, aby bol s ním obvinený *oboznámený*. Podľa štúdie o dôkazoch existuje vo väčšine členských štátov povinnosť oboznámiť obvineného s jeho právom odprieť výpoveď. Táto povinnosť je zakotvená v legislatíve, judikatúre a príslušných ustanoveniach ústav. Niektoré členské štáty uviedli, že dôkazy získané nedodrzaním tejto povinnosti sa môžu považovať za neprípustné. Iné štáty uviedli, že nedodržanie povinnosti poučiť obvineného o jeho práve môže byť porušením zákona alebo dôvodom odvolania, ktoré môže byť podané proti odsudzujúcemu rozsudku.

Toto právo však nie je absolútnym právom. Na základe niektorých skutočností je možné stanoviť, či súd poruší právo na spravodlivé konanie v prípade, ak vyvodí nepriaznivé závery z odmietnutia obvineného vypovedať. Závery by sa nemali vyvodzovať pred tým, keď obžaloba predloží prípad ako „*prima facie*“. Sudca potom podľa svojej úvahy vyvodí závery. Prijateľné sú iba závery vyvozené na základe „zdravého úsudku“. Dôvody takýchto záverov musia byť odôvodnené v súdnom rozhodnutí. Dôkazy proti obvinenému musia byť usvedčujúce, aby sa mohli vykonať dôkazy získané nepriamym nátlakom. Hlavným prípadom v danej veci je *Murray/VB*²⁷. Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že ak obžaloba predložila prípad ako „*prima facie*“ a dôkazné bremeno spočíva na obžalobe, z odmietnutia obvineného svedčiť sa môžu vyvodiť nepriaznivé závery. Požiadavka, aby obvinený svedčil, neodporuje Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, zatiaľ čo každé odsúdenie, ktoré sa výhradne a prevažne zakladá na odmietnutí svedčiť, je v rozpore s dohovorom. Význam, ktorý vnútroštátne súdy pripisujú nepriaznivým záverom, keď hodnotia dôkazy, ako aj stupeň použitého donútenia, umožní určiť, či je vyvodením nepriaznivých záverov z odmietnutia obvineného vypovedať porušené právo prezumpcie nevinoty. Dôkazy obžaloby musia byť dostatočne presvedčivé, aby bolo možné žiadať odpoveď. Vnútroštátny súd nemôže uznať obvineného za vinného iba na základe skutočnosti, že obvinený odopiera vypovedať. Iba v prípade, že dôkazy „vyvolávajú“ vysvetlenie, ktoré by mal byť obvinený schopný poskytnúť, na základe jeho neposkytnutia „je možné na základe

²⁵ Tamtiež.

²⁶ *Funke/Francúzsko*, A 256-A (25. február 1993).

²⁷ *Murray/VB*, č. 18731/91 (8. február 1996).

zdravého úsudku vyvodiť záver, že neexistuje žiadne vysvetlenie a obvinený je teda vinný“. Na druhej strane, ak majú argumenty obžaloby takú malú dôkaznú silu, že nevyvolávajú odpoveď obvineného, skutočnosť, že obvinený neposkytne takúto odpoveď neodôvodňuje, aby bol vyvodený záver o jeho vine. Európsky súd pre ľudské práva zdôrazňuje, že vyvodenie primeraných záverov zo správania obvineného nemá za následok prenesenie dôkazného bremena z obžaloby na obhajobu a týmto porušenie tohto aspektu prezumpcie nevinu.

Európsky súd pre ľudské práva sa nevyjadril vo veci, či sa toto právo uplatňuje aj na právnické osoby. Súdný dvor Európskych spoločenstiev (ďalej Súdny dvor) uviedol, že právnické osoby nedisponujú úplným právom odoprieť výpoveď. Právnické osoby sú povinné odpovedať na faktické otázky, ale nemôžu byť donútené priznať sa k spáchaniu trestného činu²⁸.

4. a) Ako je chránené právo odoprieť výpoveď vo vašom členskom štáte?

b) Odlišuje sa ochrana tohto práva v cezhraničných prípadoch?

c) V akom rozsahu je toto právo priznané právnickým osobám?

2.6. Právo odmietnuť predloženie dôkazov

Potreba zabezpečiť spravodlivé konanie a zmenšiť riziko, že obvinený bude uznaný vinným na základe jeho výpovede, prevažuje nad zásadou, podľa ktorej by mal mať súd zabezpečený prístup ku všetkým dôkazom²⁹. V rámci definície pôsobnosti tohto práva, Európsky súd pre ľudské práva rozlišuje medzi informáciami, ktoré sú získané donútením a informáciami, ktoré existujú nezávisle od vôle podozrivej osoby: „v prvom rade ide o právo nevypovedať vo svoj neprospech ...spolu s rešpektovaním vôle obvineného odoprieť výpoveď. A tak, ako sa všeobecne chápe...použitie informácií, ktoré môžu byť získané od obvineného použitím donucovacej sily, ale ktoré nezávisia od vôle podozrivej osoby, okrem iného napríklad informácie získané na základe príkazu, dychové skúšky, odber krvi a moču, ako aj tkanív na účely testu DNA, nie je rozšírené na trestné konanie.“³⁰

Ak bol vydaný príkaz na predloženie listiny alebo na vykonanie prehliadky a/alebo konfiškácie, mal by byť v ňom presne stanovený jeho cieľ, aby sa predišlo používaniu všeobecných žiadostí na odôvodnenie náhodného získavania kompromitujúcich informácií v prípadoch, ak existuje iba vágne podozrenie.

Vzniká otázka, či sa právo odmietnuť predloženie dôkazov uplatňuje aj v prípade právnických osôb. Súdny Európskeho spoločenstva (Európsky súdny dvor a Súd prvého stupňa) sa domnievajú, že tak tomu nie je. Môže sa od nich vyžadovať predloženie dôkazov³¹.

5. a) Ako je chránené právo nevypovedať vo svoj neprospech vo vašom členskom štáte?

b) Odlišuje sa ochrana tohto práva v cezhraničných prípadoch?

²⁸ *Orkem/Komisia*, vec 374/87, Zb. s. 3283. body 34-35.

²⁹ *Saunders/Spojené kráľovstvo* (č. 19187/91).

³⁰ Tamtiež.

³¹ *Mannesmannröhren-Werke/Komisia*, vec T-112/98, Zb. s. 729, bod 65; Návrh generálneho advokáta vo veci C-301/04 P *Komisia/SGL*.

c) V akom rozsahu je toto právo priznané právnickým osobám?

2.7. Konanie *in absentia*

V článku 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd sa obvinenému priznáva právo „obhajovať sa osobne“. Vymedzenie pojmu *in absentia* (v neprítomnosti) sa odlišuje. V právnych predpisoch viacerých členských štátov je stanovená možnosť, aby sa obžalovaný nezúčastnil konania, v prípade niektorých z nich je však zakotvená povinnosť obžalovaného zúčastniť sa konania a možnosť potrestať porušenie tejto povinnosti. Komisia plánuje prijať Zelenú knihu týkajúcu sa konania *in absentia* a medzitým by chcela vymedziť okolnosti, v ktorých by takéto konanie bolo zlučiteľné so zásadou prezumpcie nevinoty.

6. a) Je konanie *in absentia* umožnené vo vašom štáte?

b) V súvislosti s prezumpciou nevinoty prináša takéto konanie osobitné problémy, predovšetkým v cezhraničných prípadoch?

2.8. Terorizmus

Nárast terorizmu v EÚ viedol vo viacerých členských štátoch k prijatiu nových vnútroštátnych právnych predpisov určených na boj s touto hrozbou. Takáto protiteroristická legislatíva musí byť v súlade s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Výbor ministrov Rady Európy prijal v júli 2002 smernicu o ľudských právach a boji proti terorizmu³² a vyzval štáty, aby zabezpečili „rozšírenie týchto smerníc do všetkých orgánov, zodpovedných za boj proti terorizmu“. V článku IX ods. 2 sa stanovuje, že „osoba obvinená z teroristickej činnosti má právo na prezumpciu nevinoty“. V komentári k smernici sa uvádza, že zásada prezumpcie nevinoty môže byť porušená nielen sudcom, ale aj iným verejným orgánom³³. V smernici sa upresňujú niektoré obmedzenia práva na obhajobu, ktoré sú v súlade s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd a so zásadou prezumpcie nevinoty. Ide o obmedzenia týkajúce sa prístupu k obhajcovi a kontaktov s ním, opatrenia týkajúce sa prístupu k súdnym spisom a použitie anonymného svedectva. „Takéto obmedzenia práva na obhajobu musia byť primerané svojmu účelu a musia sa prijať kompenzačné opatrenia na ochranu záujmov obvineného, na zachovanie spravodlivosti súdneho konania a na zaistenie toho, aby podstata procesných práv nebola oklieštená.“

7. Sú v právnych predpisoch vášho členského štátu stanovené osobitné normy týkajúce sa trestných činov súvisiacich s terorizmom? Ak áno, popíšte prosím tieto ustanovenia pokiaľ súvisia so zásadou prezumpcie nevinoty. Uplatňuje sa tento systém na iné trestné činy?

2.9. Trvanie

Zásada prezumpcie nevinoty platí vo všeobecnosti až do preukázania viny súdom. Komisia by chcela vedieť, v ktorom okamihu k tomu dochádza v jednotlivých členských štátoch. Uplatňovanie zásady prezumpcie nevinoty môže skončiť po vynesení rozsudku prvostupňovým súdom alebo iba v tom prípade, ak boli vyčerpané všetky opravné prostriedky.

³² Prijatá Výborom ministrov 11. júla 2002.

³³ *Allenet de Ribemont/Francúzsko*, pozri poznámka 16, bod 36.

8. Kedy sa prestáva uplatňovať zásada prezumpcie neviny vo vašom členskom štáte?

Všeobecné otázky

9. a) Máte vedomosť, či v súvislosti so zásadou prezumpcie neviny existujú v cezhraničnom kontexte aj iné problémy ako tie, ktoré sú uvedené?

b) Do akej miery súvisia tieto problémy s odlišným prístupom v jednotlivých členských štátoch?

c) Môžu byť návrhy EÚ prospešné v tejto oblasti? Ak áno, akým spôsobom?